

STRESZCZENIE

Punktem wyjścia do stworzenia pracy *Baletowe narracje. Twórczość Rolanda Petita* była próba zmierzenia się z analizą zależności pomiędzy baletem jako formą widowiska teatralnego, a wybranymi problemami nauki o literaturze, a także refleksja nad pozycją baletu w badaniach kulturoznawczych i komparatystycznych. Rozprawa porusza problem wykorzystania teorii, metodologii i narzędzi literaturoznawczych do badania sztuki baletowej. Omawia również związki zachodzące pomiędzy słowem, a ruchem. Taniec wchodzi w relacje z literaturą na różnych poziomach, obszarach, przybierając w utworach literackich różnorodne formy i pełniąc w nich rozmaite funkcje. Spoiwem łączącym obydwie te systemy ludzkiej ekspresji artystycznej stało się pojęcie narracji, pozwalające w funkcjonalny sposób zestawić je ze sobą.

Tytuł pracy nawiązuje do jej dwudzielnej budowy. Pierwsza część – *Baletowe narracje* – zawiera założenia metodologiczne. Skupia się na ukazaniu narracyjnych aspektów sztuki baletowej na przestrzeni wieków. Zastosowana jest w niej perspektywa chronologiczna, pozwalająca zarówno na wyraźne ukazanie ewolucji tanecznych opowieści, jak i na przedstawienie dawno nieaktualizowanej w polskojęzycznej bibliografii historii sztuki baletowej. Celem tej partii rozprawy jest przedstawienie historycznej analizy form widowisk baletowych ze szczególnym uwzględnieniem pierwiastków literackich w nich zawartych. Ważne miejsce zajmują w niej badania nad przemianami roli libretta w balecie, jako że zajmuje ono namacalny przejaw tanecznej narracyjności. Refleksja librettologiczna, rozwijająca się obecnie w Polsce intensywnie w odniesieniu do dzieł operowych, w przypadku spektakli baletowych jest zjawiskiem praktycznie nieobecnym w badaniach naukowych, dlatego ta partia pracy ma za zadanie przynajmniej w pewnym stopniu zapełnić tę lukę. Przedmiotem badań stała się zarówno analiza formy i treści librett baletowych, ich funkcji, jak i sposobów za pomocą których choreografowie transponowali ich semantyczną zawartość na niewerbalny język tańca. Uzupełnieniem tego kontekstu badawczego jest również próba dotarcia do rodzajów inspiracji, determinujących formę i treść librett baletowych, a także analiza podejmowanych przez tę sztukę tematów i idei.

Pierwsza część pracy podzielona jest na dziewięć rozdziałów, z których każdy skupia się na ukazaniu historycznego rozwoju semantyczności tańca, omówieniu różnorodnej tematyki, treści, wymowy i formy spektakli baletowych na przestrzeni wieków, a także ich funkcji i sposobów tanecznego przedstawienia. Zakres pięciu początkowych rozdziałów determinowany jest cezurami, wyznaczającymi początek i koniec danej epoki w historii sztuki baletowej. Ich tytuły odnoszą się zarówno do ram czasowych, jak i sygnalizują występujące w nich, wiodące

formy organizowania narracji. Pozostałe cztery rozdziały opisują zjawiska zachodzące w XX i XXI wieku i odnoszą się do intensywnie rozwijających się wówczas nowych kierunków rozwoju baletowej narracyjności. Za materiał badawczy dla tej części rozprawy posłużyły różnorodne materiały źródłowe (m.in. teksty historyczne, traktaty o tańcu, zachowane libretta, obrazy, litografie, spektakle baletowe i ich rejestracje), które poddane zostały analizie i krytycznej ocenie.

Łącznikiem pomiędzy partią metodologiczną, a analityczną niniejszej rozprawy jest niewielka objętościowo, lecz ważna z perspektywy prowadzonych badań część poświęcona lingwistycznym aspektom sztuki baletowej. Podzielona jest ona na trzy rozdziały, z których pierwszy dotyczy zagadnienia postrzegania tańca jako systemu językowego, a spektaklu baletowego jako tekstu. Przedstawione są w nim wybrane badania uczonych zajmujących się semiotyką tańca, definicje tańca jako języka oraz podobieństwa i różnice występujące pomiędzy nim, a mową. Rozdział drugi bierze na warsztat kwestię zapisu ruchu i prezentuje historyczne oraz funkcjonujące obecnie systemy notacji tańca. W rozdziale trzecim zaś zawarta jest refleksja dotycząca problemu pisania o tańcu, werbalizowania doświadczeń płynących z jego percypowania i wyzwania z jakimi muszą się mierzyć krytycy tańca. Uzupełnieniem tej części rozprawy jest przedstawienie propozycji opisu spektaklu baletowego z perspektywy literaturoznawczej.

Ostatnia, analityczna partia pracy stanowi egzemplifikację badań zawartych w teoretycznych częściach rozprawy i stanowi przykład swoistego studium przypadku. W celu uporządkowania wywodu wprowadzona tu została próba klasyfikacji wszystkich występujących w sztuce baletowej narracji. Zostały one podzielone na cztery kategorie. Za ilustrację metodologicznych rozważań posłużył główny bohater tej części pracy – francuski choreograf Roland Petit, którego różnorodna twórczość pokrywa wszystkie wyróżnione kategorie narracji. Jednym z dominujących źródeł inspiracji dla jego choreografii były ponadto rozmaite teksty literackie, począwszy od powieści, rozpraw filozoficznych, opowiadań i dramatów, a skończywszy na utworach lirycznych – wierszach i piosenkach, dlatego też jego twórczość idealnie wpasowuje się w teoretyczne ramy niniejszej pracy. Dodatkowo Roland Petit, przyczyniając się do rozwoju i wzbogacenia sztuki baletowej, zajmuje ważne miejsce w historii tańca. W polskojęzycznej bibliografii ani jego biografia, ani dorobek twórczy nie doczekał się jeszcze opracowania. Kolejnym z zadań postawionych w niniejszej pracy jest więc próba choć minimalnego wypełnienia tej luki.

SUMMARY

The basis of the work *Ballet narratives. The works of Roland Petit* is an attempt to analyze the correlations between ballet, understood as a stage performance, and selected literary theories, as well as provide a commentary on the position ballet holds in cultural and comparative studies. The work discusses the possibility of applying theories, methodology and tools normally used in literary studies to study ballet, as well as relations between word and movement. Dance interacts with literature on a variety of levels, taking different forms in literary works and fulfilling a wide range of functions. The link between those two forms of artistic expression is narration, which allows to put them together in a functional manner.

The title of this work matches its internal division in two sections. The first section – *Ballet narratives* – contains methodological hypotheses. Its focus is to show the narrative aspects of ballet over the centuries. The analysis is done in chronological order which allows to demonstrate the evolution of dance narratives over time, as well as touch on the history of ballet, a topic largely absent from recent Polish publications. The aim of the first section is the historical analysis of various forms of ballet performances, placing particular importance on their literary aspect. The transformation of libretto's role in ballet is a focal point, as the libretto is rich in dance narrative aspect. Studies on libretto in Poland are currently focused on the opera, while the ballet libretto is practically not touched upon in studies, and this work aims to at least partially fill that gap. The subject of research is twofold: an analysis of the form and content of ballet librettos and their function, as well as the means through which choreographers transposed libretto's semantic content into the nonverbal language of dance. To complement those studies an attempt was made to uncover the source of inspirations which determine the form and content of ballet librettos, as well as an analysis of the themes and ideas librettos tend to focus on.

The first section, *Ballet narratives*, is divided into nine chapters, each of which shows the historical development of semantics in dance, discusses a variety of themes, content, meaning and forms of ballet shows over centuries, as well as the function thereof, and methods of demonstrating ideas through dance. The content of the first five chapters is determined by dates which mark the beginning or end of a certain era in the history of ballet. The titles of these chapters refer to the time period they cover, as well as hint at the forms of organizing narration which were most frequent in a given period. The remaining four chapters describe the phenomena taking place in 20th and 21st century, namely novel concepts in ballet narratives

which developed at that time. Research material used for this section includes resources such as historical texts, treatises about dance, existing librettos, lithographs, ballet shows and recordings thereof, all of which have been analyzed and evaluated.

The short, middle part of this work serves a link between the methodological and analytical sections and concerns the linguistic aspects of ballet. It is divided into three chapters, the first of which discusses the concept of dance as a language system and of ballet show as a text. This chapter covers selected studies done by people specializing in semiotics of dance, definitions of dance as a language, as well as the similarities and differences between dance and speech. The second chapter discusses the problem of writing down movement and presents historical and modern systems of dance notation. The third chapter contains reflections on writing about dance, verbalizing experiences connected to perceiving dance, as well as challenges faced by dance critics. Supplementing this part is a proposition of a way to describe a ballet show from literary perspective.

The last section of this work is analytical and contains examples related to the studies described in the theoretical part, functioning as a case study. To put the content in order an attempt was made to classify all types of narration which can appear in ballet. They were divided in four categories. The examples used to illustrate this methodology are all works of the man whose name appears in the title this section – the French choreographer Roland Petit, whose varied works contain examples of all types of narration. One of his main sources of inspiration when creating choreography were literary works of different genres, from novels to philosophical treatises, short stories, dramas, and even poems and songs. Therefore, his works are an ideal choice as material for the theoretical part of this work. Also, Roland Petit is an important figure in the history of dance, having played a part in the development and enrichment of the art of ballet. At this time there is no Polish publication about the works of Roland Petit nor his biography, therefore this paper is also an attempt to fill this gap.